

§ 781

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle Suomen romanipoliittisesta ohjelmasta 2023-2030

HEL 2022-012134 T 00 01 06

Päätös

Kaupunginhallitus päätti panna asian pöydälle.

Käsittely

Kaupunginhallitus päätti yksimielisesti panna asian pöydälle Reetta Vanhasen ehdotuksesta.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Titta Reunanen, vuorovaikutuspäällikkö, puhelin: 310 23437
titta.reunanen(a)hel.fi
Tuija Mustajärvi, Suunnittelija, puhelin: 310 36229
tuija.mustajarvi(a)hel.fi

Liitteet

1 Lausuntopyyntö 13.10.2022, liite, Rompo3

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus päättää antaa seuraavan lausunnon sosiaali- ja terveysministeriölle Suomen romanipoliittisesta ohjelmasta 2023-2030:

Yleiset huomiot ROMPO 3 -ohjelmakokonaisuudesta

Suomen romanipoliittinen ohjelma 2023–2030 (ROMPO 3) on laaja kokonaisuus, jonka läpileikkaavina periaatteina ovat romanien yhdenvertaisuus, osallisuus ja osallistuminen sekä syrjinnän poistaminen. Nämä ovat myös Helsingin kaupungin näkökulmasta tärkeitä tavoitteita. Ohjelma pohjautuu elinkaariajatteluun, mikä edistää eri ikäryhmien tarpeiden huomioimista. Kattavasti toteutuessaan ohjelma edistää merkittävästi romanien yhteiskunnallista asemaa, yhdenvertaista palveluihin ja työelämään pääsyä sekä osallisuutta.

On hyvä, että ROMPO 3 -ohjelman laatimisessa on huomioitu EU:n strateginen puiteohjelma romanien yhdenvertaisuudesta, osallisuudesta ja osallistumisesta sekä toimenpiteiden yhteensopivuus muiden keskeisten kansallisten toimintaohjelmien ja strategioiden kanssa. Yhteinen linja tukee toimenpiteiden toteutumisen edellytyksiä, synergioiden hyödyntämistä ja vaikuttavuutta.

Ohjelmaluonnoksessa todetaan, että ROMPO 3 -ohjelman valmistelussa on mahdollistettu laajasti eri tahojen osallistuminen yhteiskehittämisen prosessiin ja romaneilla itsellään on ollut tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa ohjelman sisältöön, mikä on erittäin tärkeää omistajuuden ja aktiivisen toimijuuden näkökulmasta. Aiempaa pidempi ohjelma-kausi mahdollistaa pitkäjänteisyyttä toimenpiteiden toteutuksessa ja ohjelman puolivälitarkastus tarvittaessa täydennysten ja tarkennusten tekemisen sen sisältöön.

Ohjelmassa vahvasti esiin sanoitettu pyrkimys toimenpiteiden konkretiin ja mitattavuuteen on myös kannatettava, joskin seurannan käytännön toteutukseen liittyy monia haasteita. Näitä on tuotu tarkemmin esille ohjelman seurantaan koskevassa osiossa.

Yleiset huomiot ohjelman toimenpiteistä

ROMPO 3 -ohjelmaan sisältyvät toimenpiteet ovat monipuolisia ja niitä pystytään monilta osin luontevasti kytkemään kaupungin palvelujen kehitykseen eri suunnitelmien, ohjelmien ja kaupungin perustyön puitteissa. Kuntia ei ole kuitenkaan mainittu toimijoina kaikissa toimenpiteissä, jotka kuitenkin selkeästi linkittyvät kunnan palveluihin (esim. Itä-Euroopasta tulleiden romanilasten mahdollisuudet koulunkäyntiin ja harrastuksiin).

Ohjelman tekstiosioissa viitataan EU:n puiteohjelman painotukseen romaniyhteisön monimuotoisuuden huomioimisesta (erityisesti romaninaiset, romaninuoret, romanilapset, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat, ikäänntyneet ja vammaiset romanit sekä kolmansien maiden kansalaiset, valtiottomat ja EU:ssa liikkuvat romanit) ja ohjelmaan on sisällytetty toimenpiteitä joitakin näitä erityisesti huomioitavia ryhmiä koskien. Sukupuolten tasa-arvon näkökulma ei kuitenkaan juuri näy ohjelmassa eikä toimenpiteiden tasolla ole lainkaan huomioitu esimerkiksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien romanien aseman parantamista. Kaikkien romaneiden tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ohjelmaan pitää olla mahdollista sisällyttää myös toimenpiteitä, joihin liittyy ristiriitaisia näkemyksiä tai ennakkoluuloja romaniyhteisön sisällä.

Romanien tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttää nimenomaan romaneille kohdennettuja toimenpiteitä. Toisaalta sekä pit-

kän aikavälin kehityksen että resursoinnin näkökulmasta olisi tärkeää, että romanien yhdenvertaisuutta pystyttäisiin edistämään myös laajemmin kuntalaisille suunnatuissa palveluissa. Joissain ohjelman toimenpiteissä voisikin pohtia, onko erikseen romaneille suunnattu toiminto välttämätön vai voisivatko romanit esimerkiksi oikeanlaisella viestinnällä ja markkinoinnilla tai muilla saavutettavuuden parantamiseen tähtäävillä toimilla osallistua laajemmalle kohderyhmälle suunnattuun toimintoon (esim. digikoulutuksia koskeva toimenpide, jossa seurannan mittarina on nimenomaan romaneille suunnatut koulutukset/vuosi sekä toimenpide uusien vaikuttamiskanavien kehittämistä nimenomaan romanilapsille ja -nuorille).

Pääväestön asenteisiin ja yhteiskunnan rakenteisiin kohdistuvia toimenpiteitä voisi olla ohjelmassa enemmän. Jotta kunnallisissa ja valtiollisissa palveluissa ja toiminnoissa ilmeneviin syrjiviin rakenteisiin ja toimintoihin voitaisiin tehokkaasti vaikuttaa, olisi myös tärkeä selvittää, miten romanivastaisuuden, vihapuheen ja syrjinnän ehkäisemisen toimenpiteitä voitaisiin kytkeä laajempiin antirasistisiin valtakunnallisiin tai alueellisiin toimenpiteisiin, joita on suunnattu erityisesti valtiollisille ja kunnallisille toimijoille.

Ohjelman monessa toimenpiteessä pyritään luomaan valtakunnallisia toimintamalleja (mm. toimenpide ”Romanioppilaiden oppilaanohjaukseen kehitetään valtakunnallisesti yhtenäinen toimintatapa”). Valtakunnallista yhtenäisyyttä tavoiteltaessa on syytä huomioida, että pienet paikkakunnat ja suuret kaupungit ovat keskenään hyvin erilaisia toimintaympäristöjä, ja Helsinki on vielä erityistapaus kaupunkien joukossa esimerkiksi koulutuksen järjestäjien määrän osalta .

Aiemmista ROMPO-ohjelmista poiketen ohjelmassa ei ole määritelty varsinaisia toimenpiteiden vastuutahoja, vaan pelkästään ehdotettu toteuttajatahoja (ns. toimijat). Tällä muutoksella ”pyritään osallisuuden lisäämiseen myös toimenpiteiden konkreettisessa suunnittelussa ja toteutuksessa”. Käytännössä tähän ratkaisuun sisältyy kuitenkin merkittävä riski toimenpiteen toteutumattomuudesta joko kokonaan tai osittain, mikäli ehdotetut toimijat eivät syystä tai toisesta lähde sitä edistämään eikä mikään taho ota itselleen koordinoituvastuuta. Tähän liittyvät haasteet korostuvat, koska ohjelmassa ei ole otettu kantaa toiminnan menetelmiin tai työkaluihin, vaan ne jäävät toteuttajatahojen vastuulle. Myös valitut menetelmät ja työkalut kuitenkin arvioidaan ja raportoidaan. Tämä tuo lisätyötä ja -vastuuta toteuttajatahoille, mikä saattaa heikentää toimenpiteiden toteutukseen sitoutumista.

Ohjelman viimeisessä luvussa mainitaan, että ohjelmalle laaditaan erillinen toimeenpanosuunnitelma ja todetaan, että ”raportointitavoista ja -velvollisuuksista tulee sopia eri organisaatioiden kanssa ja kirjata sovi-

tut raportointitavat yhteiseen toimeenpanosuunnitelmaan”. Täsmentämättä jää, odotetaanko kuntien olevan jollain tavalla mukana tässä työssä ja miten niiden ylipäänsä edellytetään raportoivan niitä koskevien toimenpiteiden toteutumisesta ja mille taholle.

Eri palvelukokonaisuuksiin liittyvät täsmentävät huomiot toimenpiteistä

Romanipoliittisen ohjelman terveys- ja hyvinvointitoimenpiteet ovat samansuuntaisia kuin Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan tavoitteet: eriarvoisuuden vähentäminen, palvelujen saatavuuden parantaminen, heikommassa asemassa olevien asukkaiden hoitoon ja palveluihin pääsyn turvaaminen ja erityisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Ohjelmassa ei ole huomioitu Helsingin erillisratkaisua sote-uudistuksessa: Helsingissä ei ole hyvinvointialuetta eikä sote-järjestämislakia (7§) sovelleta Helsingissä. Avoimeksi jää, millä tavoin tämä vaikuttaa Helsingin rooliin niissä toimenpiteissä, joissa toimijana ovat hyvinvointialueet.

Työelämään kiinnittyminen on yksi keskeisistä vakaan toimeentulon ja osallisuuden edellytyksistä ja se on ollut keskeinen osa-alue myös aiemmissa romanipoliittisissa ohjelmissa. Romanien työllisyyden edistämisen toimenpiteet ovat tärkeitä. On hyvä, että toimenpiteissä huomioidaan jo ensimmäinen kosketus työelämään (toimenpide ”Kehitetään tukitoimenpiteitä romanien työelämään tutustumisen (TET) jaksojen mahdollistamiseksi”). TET-jaksoja koskevaa toimenpidettä voisi vielä täsmentää siten, että tukitoimia kohdennetaan sekä romaninuoriin että työnantajien vastaanottavuuden lisäämiseen. Jos romaninuori ei pääse TET-jaksolle, työkokemusta ei kerry eikä osallisuuden kokemusta synny, mikä saattaa tehdä työpaikan saamisesta tulevaisuudessa entistä vaikeampaa.

Ohjelmassa todetaan, että romanien asumiseen liittyvät ongelmat on nähty erityisen ongelmallisina ja edistyminen niiden ratkaisemisessa hitaana. Ohjelmassa tuodaan esille, että osa haasteista kytkeytyy romaninyhteisön sisäisiin ”käytäntöihin, jotka ovat ristiriidassa asumiseen liittyvän yhdenvertaisuusajattelun kanssa. Tämä pitää sisällään niin muuttolupakäytännöt kuin toisaalta myös nuorten itsenäistymiseen liittyvät haasteet.” Asumisen toimijoiden näkökulmasta on erittäin haastavaa toteuttaa romanien yhdenvertaisuutta edistäviä toimintatapoja, jos ne ovat ristiriidassa muiden yhdenvertaisuusvelvoitteiden kanssa. Tältä osin tarvitaan selkeämpiä ohjeistuksia ja linjauksia toimivaltaisilta viranomaisilta, kuten yhdenvertaisuusvaltuutetulta. Romanit myös kohtaavat vuokra-asuntomarkkinoilla ja naapureiden taholta paljon syrjintää ja ennakkoluuloja, mihin on tärkeä etsiä ratkaisuja eri keinoin.

Ohjelman yhtenä toimenpiteenä on varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön täydennyskoulutus kulttuurisesta moninaisuudesta, myös romanikulttuurista. Vastaavaa täydennyskoulutustarvetta on myös muilla kouluasteilla, ja laajemminkin kuntien palveluissa. Kulttuuriseen moninaisuuteen perehtyminen ei kuitenkaan välttämättä ole tehokkain keino syrjivien asenteiden ja rakenteiden muokkaamiseen kunnallisissa palveluissa. Sen sijaan antirasistisella ja depolarisoivalla työotteella on suuri merkitys moninaisten kuntalaisten aidosti dialogisessa ja luottamusta rakentavassa kohtaamisessa.

Ohjelman toimenpiteet lapsia ja nuoria sekä nuorisotyötä ja muita vapaa-ajan ja kulttuurin palveluja koskien ovat tarpeellisia. Jotta nuorisotyö olisi kautta maan saavutettavaa kaikille romaninuorille, kuntien ominaispiirteet tulee huomioida nuorisopalveluiden järjestämisessä.

Romanikielen, -kulttuurin ja -taiteen tukemisen osalta ohjelmassa voisi tuoda vahvemmin esille kunnallisten toimijoiden roolia romanien vapaa-ajan käytössä ja kulttuuriperinnön säilyttämisessä. Nuoriso-, kulttuuri-, kirjasto- ja liikuntapalveluissa tulisi huomioida romaniväestöä esimerkiksi mahdollisia palveluiden saavutettavuuden haasteita kartoittamalla ja niihin vastaamalla. Lisäksi voitaisiin toimenpiteistä romanikulttuurin, kuten kielen ja musiikin, tuominen esille muun muassa tapahtumissa ja kirjaston valikoimissa. Tärkeää on myös varmistaa romanien mahdollisuus osallistua liikuntapalveluihin.

Ohjelman mukaan sovittelun mahdollisuuksia tulisi hyödyntää myös romanien kohdalla samoin kuin pääväestön keskuudessa. Edellisessä romanipoliittisessa ohjelmassa olleet toimenpide-ehdotukset liittyen lähi- ja perhesuhdeväkivaltaan sekä päihde-, mielenterveys ja vankilatyöhön, ovat ohjelmaluonnoksen mukaan jääneet kesken tai toteutumatta. Näiden lisäksi asumiseen liittyvät haasteet ovat edelleen ennakoluulojen vuoksi arkipäivää. Toimenpide-ehdotuksissa tuodaan esille rikos- ja riita-asioiden sovittelupalvelun ja -menetelmien tuomista osaksi sosiaalisen tuen ja eri palvelumallien kehittämistä rikoksilla oireilevien keskuuteen. Asumisen ongelmiin ehdotetaan lisättäväksi asumisen toimijoiden yhdenvertaisuusosaamista sekä valmiuksia käsitellä asumisen ongelmia sovittelun keinoin, jossa naapuruussovittelukeskus on mainittu yhtenä toimijana. Lakisääteinen rikos- ja riita-asioiden sovittelu sopii naapuruussovittelukeskuksen rinnalla asumisen ongelmien kehittämis- ja selvittelytyöhön. Sovittelutietouden lisääminen kautta palveluverkon ja restoratiivisen oikeuden nivominen osaksi monitoimijaisista kehittämistyötä ja toimintaa vahvistaa romanien osallisuutta ja vastuunottoa omien asioiden käsittelyssä sekä edesauttaa tulevaisuusorientoitunen näkökulman syntyä. Helsingin kaupungin sovittelu-toiminta on käytettävissä kansalliseen ja paikalliseen kehittämiseen sekä toteutukseen.

Esittelijän perustelut

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt 13.10.2022 Helsingin kaupungin lausuntoa Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen luonnoksesta koskien Suomen romanipoliittista toimintaohjelmaa 2023-2030. Lausuntoaika on 31.10.2022 saakka. Helsingin kaupunki on pyytänyt ja saanut lisää aikaa lausunnolle 14.11.2022 saakka.

Suomen romanipoliittisen toimintaohjelma 2023-2030 luonnos on valmisteltu Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen ja eri toimijoiden yhteistyönä sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta ja perustuu EU:n strategiseen puiteohjelmaan romanien yhdenvertaisuudesta, osallisuudesta ja osallistumisesta. Suomi EU:n jäsenmaana on sitoutunut puiteohjelman tavoitteisiin ja pyrkii edistämään romanien yhdenvertaisuutta ja osallisuutta eri elämänalueilla.

Toimintaohjelman läpileikkaavina tavoitteina on yhdenvertaisuus, osallisuus ja osallistuminen sekä syrjinnän poistaminen puuttamalla romanivastaisuuteen. Nämä painopisteet ohjaavat romanipoliittisten toimenpiteiden valtavirtaistamista. Toimintaohjelmassa on neljä sektoraalista tavoitekokonaisuutta liittyen koulutukseen, työllisyyteen, asumiseen sekä terveyteen. Toimintaohjelma sisältää myös toimenpiteitä, joilla vahvistetaan romanien sosiaalisia, kielellisiä ja kulttuurisia oikeuksia. Toimintaohjelmaa on toteutettu yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa ja toimenpiteiden oikein kohdentaminen toteutuu elinkaarimallin avulla.

Hallintosäännön 19 luvun 5 §:n mukaan kaupungin lausunnot ulkopuoliselle antaa kaupunginhallitus.

Lausunto on valmisteltu kaupunginkanslian ja eri toimialojen yhteistyönä.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Titta Reunanen, vuorovaikutuspäällikkö, puhelin: 310 23437
titta.reunanen(a)hel.fi
Tuija Mustajärvi, Suunnittelija, puhelin: 310 36229
tuija.mustajarvi(a)hel.fi

Liitteet

1 Lausuntopyyntö 13.10.2022, liite, Rompo3

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Otteet

Postiosoite
PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite
Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin
+358 9 310 1641
Faksi

Y-tunnus
0201256-6

Tilinro
FI0680001200062637
Alv.nro
FI02012566

07.11.2022

Asia/43

Ote

Sosiaali- ja terveysministeriö

Otteen liitteet

Esitysteksti
Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Tiedoksi

Toimialat

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

FI0680001200062637

Alv.nro

FI02012566